

Finance

pro budoucnost.

Klimatické financování pro rozvojové země.

Se změnou klimatu se musí vyrovnat jak bohaté, tak chudé země. Nicméně průmyslové země historicky přispěly podstatně více k růstu emisí skleníkových plynů, zatímco nejchudší oblasti světa k poškozování klimatického systému přispívají jen velmi málo. Daleko více na ně ale dopadají projevy změny klimatu – sucha, nedostatek pitné vody, záplavy nebo větrné bouře. Chudé

země, jako ostrovní státy, nemají dostatek vlastních financí, aby vůbec mohly investovat do přizpůsobení se změně klimatu. Proto Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) zavádí princip „společné, ale rozdílné zodpovědnosti,“ podle které musí průmyslové země snižovat svoje emise a zároveň se podílet na investicích v rozvojových zemích.

Peníze pro nejchudší regiony světa

Počáteční fáze investic do ochrany klimatu se zaměřila na snižování emisí skleníkových plynů v rozvinutých zemích. Nejchudší regiony světa, zejména nízká položené ostrovní státy, subsaharská Afrika a jihovýchodní Asie, zůstaly stranou zájmu až do zhruba přelomu tisíciletí. Investice do rozvojového světa se měly masivně rozběhnout po konferenci v Kodani v roce 2009. Zde se rozvinuté země dobrovolně zavázaly¹ poskytnout „nové a dodatečné“ prostředky, které jdou nad rámec běžně poskytované rozvojové pomoci pro rozvojové země. Tzv. Kodaňská shoda navrhla dvojstupňový systém financování. Rychlé řešení v rámci Financování rychlého startu (Fast Start Finance – FSF) ve výši 30 miliard USD na období 2010 až 2012 a dlouhodobé navýšení investic tak, aby od roku 2020 směřovalo do ohrožených regionů 100 miliard USD ročně.

Fast Start Financing

Financování rychlého startu (FSF) přineslo peníze na náležitá opatření. Prostředky směřovaly prioritně na přizpůsobování se změně klimatu a jejich příjemci byli především nejohroženější regiony. Pro financování nevznikl jeden zastřešující fond, ale rozvinuté země využívaly existující finanční instituce, rozvojové banky a fondy.

Období financování v letech 2010–2012 přineslo zhruba 32 miliard USD oproti závazku 30 miliard USD. Česká republika přispěla do fondů rychlého startu za období 2010–2012 celkem 226,6 milionu korun (8,34 milionu Euro)².

Zároveň si startovací období vysloužilo kritiku, podle které nebyla řada projektů opravdu dodatečných, naopak šlo o peníze, které směřovaly na podporu rozvojových zemí v rámci běžné rozvojové pomoci³. Většina financí (až 70 %) směřovala na snižování emisí, zejména investic do energetiky. Do takové podpory se dostaly i problematické projekty, jako je výroba elektřiny z fosilních paliv⁴ (Japonsko) nebo velké projekty na vodní elektrárny, které mají negativní dopady na krajinu a vodní poměry v místě.

Speciálním finančním nástrojem se v rámci FSF stal program OSN REDD + (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation). Ten se zaměřuje na péči o lesní porosty v rozvojových zemích, které jsou ohrožené těžbou dřeva nebo vypalováním za účelem získání nové orné půdy či pastvin. Program působí ve více než padesátce zemích v Africe, Jižní Americe a Jihovýchodní Asii. Hlavními přispěvateli do programu REDD je Dánsko, Evropská unie, Japonsko, Lucembursko, Norsko a Španělsko. Celkový příspěvek na program dosáhl 257 milionu USD v roce 2015.

Zelený klimatický fond – Green Climate Fund

Zelený klimatický fond (GCF) by se měl stát dlouhodobým nástrojem poskytování finanční asistence pro rozvojové země. Na tu by od roku 2020 mělo plynout 100 miliard USD ročně a právě přes Zelený fond měla směřovat „podstatná“ část finančních prostředků. Klimatický fond začal reálně fungovat v roce 2014. Rozvinuté státy přislíbily v prvním období prostředky ve výši 10,2 miliard USD, ke konci roku 2015 měl ale Fond k dispozici zhruba polovinu slíbené částky. V listopadu 2015 vybral prvních osm projektů k podpoře, a to v celkové výši necelých 170 milionů dolarů.

Ambice Zeleného fondu jsou ale mnohem vyšší, podle zadání UNFCCC by se měl stát nástrojem, který změní současnou ekonomiku postavenou na produkci skleníkových plynů na nízkouhlíkovou a přispěje ke klimatické odolnosti, s důrazem na pomoc rozvojovým zemím. Proto má být podpora rozdělována v poměru 50 : 50 mezi mitigace (omezování skleníkových emisí nebo ukládání uhlíku například v lesích) a adaptace. Zároveň z finančních prostředků určených na adaptační opatření musí směřovat polovina do nejohroženějších zemí, tedy jižní Asie, Afriky a ostrovních zemí.

Hlavní oblasti podpory Zeleného fondu se týkají výroby a přístupu k energiím, budování měst připravených na změnu klimatu, podporu nízkouhlíkového a klimaticky odolného zemědělství, rozšiřování finančních toků na opatření proti změně klimatu a udržitelné lesnictví a zlepšování odolnosti malých ostrovních států vůči dopadům změněného klimatu. Smysluplnost jednotlivých projektů potvrzují národní autorizační místa, jako jsou například národní ministerstva životního prostředí nebo mezinárodní instituce typu UNEP či Světová banka. Jednotlivé projekty schvaluje výbor

1) Copenhagen Accord, <http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf>

2) Finance portal for climate change, <http://www3.unfccc.int/>

3) Getting to \$100 billion: Climate Finance Scenarios and Projections to 2020

4) <http://www.wri.org/publication/japanese-fast-start-finance-contribution>

Zeleného fondu na pravidelných zasedáních, které se běžně konají třikrát za rok.

Klimatický fond se ale musí zaměřit na skutečně nové projekty. Tedy takové, jež přinesou dosud neplánované snížení emisí skleníkových plynů, nebude se investovat do již podpořených projektů, budou se zkoumat i dopady na sociální situaci a práva původních obyvatel. Podpořené projekty musí být udržitelné, podpora nesmí směřovat na aktivity s vysokou produkcí skleníkových plynů nebo s negativními společenskými nebo environmentálními dopady. Naopak do projektů musí být v maximální míře zapojeni místní obyvatelé a financování musí být transparentní a jasně vykazované. Monitoring jednotlivých projektů má na starosti také výbor Zeleného fondu.

Kontroverze vyvolala debata, zda bude možné v rámci Zeleného fondu podporovat moderní uhelné elektrárny. Japonsko a Austrálie souhlasí s tím, aby se v rámci Fondu mohly podporovat i uhelné zdroje s nejvyšší dosažitelnou účinností a mohly tak získávat finance z klimatické pomoci. Samo Japonsko v letech 2013–2014 poskytlo podporu uhelné energetice ve výši 3,2 miliardy USD.

První podpořené projekty

První projekty se zaměřují zejména na ochranu obyvatel postižených změnou klimatu a zlepšení jejich prostředí. To se týká například zavedení systému včasného varování před povodněmi a dalšími extrémními jevy počasí v Malawi, řešení nedostatku pitné vody na Maledivách nebo obnova a výstavba infrastruktury v pobřežních regionech Bangladéše. Z osmi projektů jsou tři z Afriky, tři z Jižní Asie a dva v Jižní Americe.

Mokřady Datem del Maraňón

Cílem projektu v mokřadech Datem del Maraňón v Peru je snížit míru kácení a udržet místní podmáčené porosty v dnešním stavu, kdy fungují jako úložiště 3, 8 Mt oxidu uhličitého. Díky projektu by mělo být zachováno zhruba 140 hektarů zdejších lesů a místní obyvatelé by měli změnit své ekonomické návyky a žít díky obchodu, který nebude poškozovat zdejší životní prostředí. Není ale jasné, jak budou místní obyvatelé moci ovlivnit budoucí obchodování a zda je vezmou za své.

Příspěvky ČR na klimatické projekty v rozvojových zemích

2012	118 mil. Kč
2013	131 mil. Kč
2014	170 mil. Kč
2015	173 mil. Kč

Zdroj: MŽP

Cesta ke 100 miliardám

V roce 2015 publikovala organizace OECD studii⁵, která se zaměřila na finanční toky z rozvinutých zemí určené pro rozvojové země v letech 2013–2014. Podle ní dosahují celkové finance v průměru 57 miliard USD ročně. Tento odhad neobsahuje finance určené na uhelnou energetiku.

Podle OECD v letech 2013–2014:

- Veřejné peníze z dvojstranných dohod v průměru dosahují 22, 8 miliard.
- Mnohostranné klimatické finance jsou odhadovány na 17, 9 miliardy USD
- Objem veřejných financí z tzv. Exportních kreditních agentur plynoucí do sektoru obnovitelných zdrojů energie dosáhl 1,6 miliard USD.
- Objem soukromých finančních toků je odhadován na 14, 7 miliard USD.
- 77 % klimatických financí na mitigace, 16 % na adaptace a 7 % na oba přístupy.
- Soukromé zdroje směřují z 90 % na opatření na snižování v emisí

Podle OECD není možné potvrdit schopnost veřejných financí mobilizovat soukromé zdroje ani vyváženost veřejných a soukromých finančních toků v budoucnosti. Mobilizace soukromých investic závisí na řadě faktorů včetně politického prostředí a podmínek v konkrétním ekonomickém sektoru.

⁵ Climate Finance in 2013–14 and the USD 100 billion goal. A report by the OECD in collaboration with Climate Policy Initiative, <http://www.oecd.org/env/cc/oecd-cpi-climate-finance-report.htm>

Na přelomu listopadu a prosince 2015 proběhlo v Paříži již 21. setkání Smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (COP 21). Výsledkem tohoto setkání je dlouho očekávaná smlouva, která vyjadřuje snahu a vůli 195 zemí světa ke společnému boji proti změně klimatu. Smlouva se vedle řady témat věnuje také financování.

Hlavní výstupy Pařížské dohody v oblasti financí:

- v otázce klimatického financování nepřinesla pařížská dohoda žádný významný posun, cíl pro financování snížení emisí a přizpůsobení se změně klimatu v rozvojových zemích zůstává na úrovni 100 miliard dolarů ročně s tím, že tato částka se bere jako minimální základ. Tento finanční cíl nicméně není popsán přímo v textu samotné mezivládní smlouvy, ale je definován v právně nezávazné části, která je přílohou Pařížské dohody (v tzv. Rozhodnutí).
- rozvinuté země musí na klimatické projekty přispívat povinně, rozvojové země dobrovolně. Rozvinuté země budou jednou za dva roky předkládat své plány na finanční pomoc chudým regionům. Rozvinuté země jsou podle dělení OSN, se kterým smlouva pracuje, tradiční průmyslové země Evropy, USA, Austrálie a Japonska, zatímco rozvojové země jsou všechny ostatní, včetně rozvíjející se ekonomik jako je Čína, Brazílie, Mexiko nebo Jižní Afrika. V Paříži se vedla bouřlivá debata o větším zapojení rozvojových zemí do financování opatření proti změně klimatu, nakonec ale nebyla úspěšná.

- finance se mají spravedlivě rozdělit mezi mitigace (snížení emisí skleníkových plynů) a adaptace
- nejchudší regiony světa by na klimatické finance měly lépe dosáhnout díky jednodušší proceduře a finanční podpoře přípravy projektů v rámci Zeleného klimatického fondu
- součástí klimatických financí je i kompenzace ztrát a škod v důsledku trvalých změn způsobených změnou klimatu (např. stoupání hladiny moří). Ty by měly být kryty škody, které již nejde odvrátit snížením emisí ani adaptací na změněné prostředí. Pařížská dohoda ale finanční prostředky na tyto kompenzace nejchudším zemím explicitně nepřináší.

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.

www.fondno.cz a www.eea.grants

www.zmenaklimatu.cz